

**ODPOWIEDZIALNOŚĆ
KARNA W POLSCE
ZA CZYNY ZABRONIONE
POPEŁNIONE ZA GRANICĄ**

Bartłomiej Filek

ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA W POLSCE ZA CZYNY ZABRONIONE POPEŁNIONE ZA GRANICĄ

Bartłomiej Filek

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez Uniwersytet Opolski

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez

Fundację dla Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego

Stan prawny na 15 września 2022 r.

Recenzent

Dr hab. Dariusz Jagiełło, prof. Uniwersytetu SWPS

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne

Anna Kunz

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-500-4

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Dla Mojej Kochanej Karoliny

„Warto być uczciwym, choć nie zawsze się to opłaca.
Opłaca się być nieuczciwym, ale nie warto.”

Władysław Bartoszewski

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
Rozdział I	
Miejsce popełnienia czynu zabronionego w kontekście zasad odpowiedzialności karnej za czyny zabronione popełnione za granicą	19
1. Zagadnienia wstępne związane z problematyką miejsca popełnienia czynu zabronionego	19
2. Koncepcja (teoria) miejsca popełnienia czynu zabronionego w polskich przepisach materialnego prawa karnego i prawa wykroczeń	24
Rozdział II	
Czyn zabroniony popełniony za granicą	61
1. Zagadnienia ogólne	61
2. Przesłanki negatywne dla uznania czynu zabronionego za popełniony za granicą	82
2.1. Czyn zabroniony popełniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	82
2.2. Czyn zabroniony popełniony na polskim statku wodnym albo na polskim statku powietrznym	97

Rozdział III

Zasady odpowiedzialności karnej w Polsce za czyn zabroniony jako przestępstwo popełnione za granicą w zależności od obywatelstwa sprawcy	125
1. Znaczenie obywatelstwa sprawcy czynu zabronionego w przypadku odpowiedzialności karnej w Polsce za czyn zabroniony jako przestępstwo popełnione za granicą	125
2. Status obywatelski sprawcy czynu zabronionego	127
3. Odpowiedzialność karna obywatela polskiego za czyn zabroniony jako przestępstwo popełnione za granicą	153
3.1. Zasada odpowiedzialności karnej obywatela polskiego za czyn zabroniony jako przestępstwo popełnione za granicą w Kodeksie karnym z 1997 r.	153
3.1.1. Uwagi ogólne	153
3.1.2. <i>Ratio legis</i> zasady obywatelstwa	157
3.1.3. Zakres przedmiotowy zasady obywatelstwa	160
3.1.4. Nazewnictwo zasady	171
4. Odpowiedzialność karna cudzoziemca za czyn zabroniony jako przestępstwo popełnione za granicą	175
4.1. Uwagi ogólne odnośnie do zasad odpowiedzialności karnej cudzoziemca za czyn zabroniony jako przestępstwo popełnione za granicą w Kodeksie karnym z 1997 r.	175
4.2. Zasada ochronna ograniczona w Kodeksie karnym z 1997 r.	176
4.2.1. <i>Ratio legis</i> zasady ochronnej ograniczonej	176
4.2.2. Zakres przedmiotowy zasady ochronnej ograniczonej	178
4.2.3. Nazewnictwo zasady	193
4.3. Zasada subsydiarna w Kodeksie karnym z 1997 r.	195
4.3.1. <i>Ratio legis</i> zasady subsydiarnej	195
4.3.2. Zakres przedmiotowy zasady subsydiarnej	199
4.3.3. Nazewnictwo zasady	209
5. Warunek podwójnej przestępności czynu	211
6. Wyjątki od warunku podwójnej przestępności czynu zabronionego	240
6.1. Uwagi ogólne	240

6.2. Czyn zabroniony popełniony przez polskiego funkcjonariusza publicznego.....	241
6.3. Czyn zabroniony popełniony w przestrzeni kosmicznej albo w innym miejscu niepolegającym żadnej władzy państwowej.....	245

Rozdział IV

Zasady odpowiedzialności karnej w Polsce za czyn zabroniony jako przestępstwo popełnione za granicą niezależnie od obywatelstwa sprawcy.....	247
1. Zagadnienia ogólne	247
2. Zasada ochronna nieograniczona.....	247
2.1. <i>Ratio legis</i> zasady ochronnej nieograniczonej	247
2.2. Zakres przedmiotowy zasady ochronnej nieograniczonej	249
2.3. Nazewnictwo zasady.....	282
3. Zasada uniwersalna.....	284
3.1. Zasada uniwersalna w Kodeksie karnym z 1997 r.	284
3.1.1. <i>Ratio legis</i> zasady uniwersalnej	284
3.1.2. Zakres przedmiotowy zasady uniwersalnej.....	293
3.2. Nazewnictwo zasady.....	325

Rozdział V

Wybrane zagadnienia materialnoprawne związane z zastosowaniem zasad odpowiedzialności karnej w Polsce za czyny zabronione popełnione za granicą	329
1. Problematyka stosowania przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości przepisów prawa obowiązujących w miejscu popełnienia czynu zabronionego za granicą	329
2. Problematyka wewnętrznego zbiegu zasad odpowiedzialności karnej w Polsce za czyn zabroniony popełniony za granicą.....	343

Rozdział VI

Zasady odpowiedzialności karnej <i>sensu largo</i> w Polsce za czyn zabroniony jako wykroczenie popełnione za granicą	357
---	------------

Rozdział VII

Wnioski końcowe i postulaty <i>de lege ferenda</i>	369
1. Wnioski końcowe i postulaty <i>de lege ferenda</i> odnoszące się do zasad odpowiedzialności karnej za czyny zabronione jako przestępstwa popełnione za granicą	369
2. Wnioski końcowe i postulaty <i>de lege ferenda</i> odnoszące się do zasad odpowiedzialności karnej <i>sensu largo</i> za czyny zabronione jako wykroczenia popełnione za granicą	383
Literatura	389
Orzecznictwo	403
Źródła prawa	405

WSTĘP

Monografia ta stanowi zaktualizowaną część rozprawy doktorskiej, którą obroniłem w 2020 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego, uzyskując stopień naukowy doktora nauk prawnych. Jej przedmiotem jest problematyka odpowiedzialności karnej w Polsce za czyny zabronione popełnione za granicą. Asumptem do przeprowadzenia analizy dogmatycznej tego wielopłaszczyznowego zagadnienia badawczego jest stały wzrost znaczenia tej problematyki. Przyczyną takiego stanu rzeczy są przeobrażenia, jakie nastąpiły, w szczególności w ostatnich prawie 20 latach, w Polsce oraz w życiu społecznym i gospodarczym Polaków, a także w obszarze współpracy międzynarodowej w sprawach karnych. Transformacja ta nie przebiegałaby w takim zakresie i tempie, gdyby nie historyczny moment, jakim była akcesja 1.05.2004 r. Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej. Chwila ta znacząco wpłynęła na intensyfikację migracji ludności, związaną ze swobodnym przepływem osób w ramach Unii Europejskiej. Implikacją tych zjawisk społecznych jest dynamizacja kontaktów międzynarodowych na różnych płaszczyznach życia społecznego i gospodarczego. Swobodny przepływ osób stanowił między innymi impuls dla licznej grupy obywateli polskich i obywateli innych państw członkowskich Unii Europejskiej do zmiany dotychczasowego stałego pobytu i przeniesienia swojego centrum życiowego na terytorium innego państwa członkowskiego. Ten precedens nie ma jedynie charakteru endogennego w ramach Unii Europejskiej. Proces ten występuje również, z różnych powodów, w odniesieniu od migracji obywateli innych państw czy też bezpaństwowców na terytorium różnych państw członkowskich Unii Europejskiej. Jednocześnie także obywatele państw członkowskich Unii Europejskiej migrują poza zewnętrzne granice Unii Europejskiej. Sam proces migracji nie jest

przy tym w żadnym stopniu generatorem negatywnych zjawisk w życiu społecznym, do czego należałoby zaliczyć zjawisko popełnienia czynu zabronionego jako przestępstwo lub wykroczenie dokonane za granicą. Jednakże progresja tego procesu skutkuje intensyfikacją spraw karnych i spraw o wykroczenia o charakterze międzynarodowym. Proces ten dostrzegalny jest między innymi we wzroście znaczenia problematyki czynów zabronionych popełnianych za granicą przez obywateli polskich, a także czyny zabronione popełniane za granicą godzące w obywateli polskich, polskie instytucje państwowe, polskie podmioty prawa prywatnego oraz w dobra chronione prawem przez obowiązujące przepisy prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Drugim czynnikiem, który skłonił mnie do poddania analizie tytułowego zagadnienia jest dostrzegalna zmiana w otaczającej nas rzeczywistości, związana w szczególności ze sposobami komunikacji międzyludzkiej, powszechnym dostępem do cyberprzestrzeni, korzystaniem z chmury obliczeniowej, wykorzystywaniem coraz bardziej zautomatyzowanych pojazdów, rozwojem robotyki czy też posługiwaniem się zdalnie sterowanymi pojazdami w różnych przestrzeniach¹. Te wszystkie zmiany zachodzące w różnych dziedzinach życia codziennego powodują konieczność co najmniej rozważenia, czy nowe miejsca lub sposoby wykorzystywane w popełnianiu przestępstw lub wykroczeń nie wymagają interwencji legislacyjnej w celu adaptacji obowiązujących rozwiązań normatywnych do nowych wyzwań i zagrożeń, przed którymi staje prawo karne i prawo wykroczeń. Wskazane wyżej zmiany pozwalają na przyjęcie ogólnej konstatacji, że choć na pozór wciąż żyjemy na tym samym świecie co 100 lat temu, to jednak obecnie nic nie jest już takie samo jak poprzednio.

Wskazane wyżej determinanty doprowadziły do poddania badaniu i ocenie dotychczasowe instrumenty prawne związane z możliwością pociągnięcia do odpowiedzialności karnej w Polsce osoby popełniającej za

¹ Wybrane, już zaistniałe zmiany w otaczającej rzeczywistości, a także te, które mogą urzeczywistnić się w stosunkowo niedalekiej przyszłości, w kontekście prawnokarnym stały się asumptem do przygotowania publikacji o charakterze monograficznym autorstwa K. Mamaka, *Prawo karne przyszłości*, Warszawa 2017.

granicą określony czyn zabroniony jako przestępstwo lub wykroczenie. Analiza poszczególnych zasad zostanie przeze mnie przeprowadzona z punktu widzenia krajowego ustawodawcy. Jedynie w niezbędnym zakresie zostaną przedstawione uwarunkowania wynikające z prawa międzynarodowego publicznego odnoszące się do granic treściowych krajowych zasad odpowiedzialności za czyny zabronione popełnione za granicą. Takie określenie ram analizy badawczej przedmiotowego zagadnienia jest wynikiem przyznania państwu szerokich kompetencji *ius puniendi* w świetle prawa międzynarodowego publicznego. To, nazywane przez niektórych autorów, prawo każdego państwa do swobodnego kształtowania zakresu swojej jurysdykcji znalazło akceptację w prawie międzynarodowym publicznym już w latach 20. ubiegłego wieku. Stało się tak za sprawą francuskiego statku „Lotus”, który 2.08.1926 r. na pełnym morzu zderzył się z tureckim statkiem „Boz-Kourt”². Wskutek tego zderzenia śmierć poniósł członek załogi statku tureckiego. Postępowanie karne wobec francuskiego oficera statku francuskiego prowadził turecki wymiar sprawiedliwości, w związku z czym francuski oficer musiał pozostać w porcie w Konstantynopolu. Wszystkie czynności procesowe podejmowane przez organy tureckie wobec francuskiego oficera wywołały stanowczy sprzeciw Francji. W ocenie tego kraju postępowanie karne powinno być prowadzone wyłącznie przed francuskim wymiarem sprawiedliwości. Stanowisko Francji doprowadziło do wydania rozstrzygnięcia w tym zakresie przez Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze, który w wyroku z 7.09.1927 r. przyjął, że prawo międzynarodowe nie zabrania Turcji wykonywania w tej sprawie własnej jurysdykcji, mimo istnienia konkurencyjnych podstaw do wykonywania wobec tej samej osoby swojej jurysdykcji przez Francję³. Konsekwencją zapatrywania wyrażonego w tym judykacie jest obecnie powszechnie akceptowane suwerenne prawo każdego państwa do ustalania zakresu krajowych uregulowań prawnych w odniesieniu do czynów zabronionych popełnionych za granicą, które mogą ulec ograniczeniu

² Szerzej sprawę tę przedstawia L. Gardocki, *Zagadnienia internacjonalizacji odpowiedzialności karnej za przestępstwa popełnione za granicą*, Warszawa 1979, s. 26.

³ L. Gardocki, *Zagadnienia internacjonalizacji...*, s. 26.

jedynie w następstwie umów międzynarodowych⁴. Wskazany kontekst międzynarodowy dotyczący granic krajowej kompetencji co do sposobu regulacji zakresu obowiązywania prawa krajowego skłonił mnie do skupienia się na problematyce wyznaczenia ram krajowej kompetencji ustawodawczej w zakresie kreacji systemu zasad odpowiedzialności w Polsce za czyn zabroniony jako przestępstwo albo wykroczenie popełnione za granicą. W sposób zamierzony użyłem wyżej sformułowania „krajowa kompetencja ustawodawcza”, ponieważ problematykę tę należy odróżnić od zagadnienia jurysdykcji krajowej w sprawach przestępstw i wykroczeń. Mimo że między tymi pojęciami istnieje ścisła korelacja, nie należy ich utożsamiać. Kompetencja ustawodawcza to określenie charakterystyczne dla prawa materialnego, które odwołuje się do określonych przepisów prawa obowiązujących w systemie prawnym danego państwa, wynikających z jego prawa krajowego, oraz prawa do międzynarodowego, uprawniających do stosowania przepisów prawa materialnego obowiązujących w tym państwie w stosunku do czynów popełnionych w danej przestrzeni, m.in. za granicą. Pojęcie jurysdykcji krajowej jest natomiast immanentnie związane z płaszczyzną procesową. Korelacja między tymi pojęciami przebiega w ten sposób, że zakres sytuacji wyznaczonych w ramach danego systemu kompetencji ustawodawczej może być następnie ograniczony w przypadku wystąpienia okoliczności wyłączających wykonywanie jurysdykcji przez organy tego państwa. Do takich okoliczności można zaliczyć przykładowo immunitety, które ograniczają możliwość wykonywania jurysdykcji przez dane państwo, mimo posiadania kompetencji ustawodawczej w tym zakresie. Jednakże wektor oddziaływania korelacji między tymi pojęciami nie będzie nigdy skierowany w przeciwną stronę. Jurysdykcja czerpie przecież swój zakres zastosowania z istniejącej kompetencji ustawodawczej. Brak kompetencji ustawodawczej danego państwa wyłącza możliwość sprawowania jurysdykcji przez organy wymiaru sprawiedliwości tego państwa. Celem pracy jest dokonanie analizy i oceny polskiego systemu kompetencji zarówno w zakresie odnoszącym się do jego całości, jak i do poszczególnych uregulowań prawnych wyznaczających dyspozycję konkretnych zasad obowiązywania w przestrzeni polskiego

⁴ L. Gardocki, *Zarys prawa karnego międzynarodowego*, Warszawa 1985, s. 139; Z. Barwina, *Zasada wzajemnego uznawania w sprawach karnych*, Warszawa 2012, s. 354.

prawa karnego i wykroczeń. Ocena krajowego systemu kompetencji ustawodawczej zostanie przeprowadzona w szczególności z uwzględnieniem zasady proporcjonalności oraz określoności i pewności prawa. W tym celu konieczne jest zarysowanie istotnych elementów kontekstu historycznego poszczególnych zasad, przedstawienie ich *ratio legis* oraz dokonanie analizy ich zakresu podmiotowego i przedmiotowego. Dopiero po przedstawieniu powyższych zagadnień stanie się możliwe dokonanie ich prawidłowej oceny w powyższym kontekście zarówno w zakresie systemowym, jako całości uregulowań prawnych dotyczących zasad odpowiedzialności za czyny zabronione popełnione za granicą, jak i w zakresie indywidualnym w celu ukazania symptomatycznych cech poszczególnych zasad wchodzących w skład tego systemu. Oceny tej w przyszłości będzie trzeba również dokonać w związku ze wskazaną wyżej problematyką, a zarazem konieczne będzie przeprowadzenie analizy badawczej dotyczącej problematyki miejsca popełnienia czynu zabronionego i określenia determinantów pozwalających na zakwalifikowanie konkretnego czynu jako czynu popełnionego za granicą. Konieczność przyjęcia takiej formuły pozwoli na ukazanie wszystkich płaszczyzn związanych z zasadami odpowiedzialności w Polsce za czyn zabroniony jako przestępstwo albo wykroczenie popełnione za granicą.

Obecna sytuacja międzynarodowa dopisała również jeszcze jeden kontekst niniejszej monografii. Jest nim zmiana sytuacji geopolitycznej w wyniku rozpoczęcia działań wojennych w Ukrainie przez Federację Rosyjską. To haniebne zachowanie władz Federacji Rosyjskiej, którego czas z pewnością nie wymaże z ludzkich serc i myśli, stawia przed polskim ustawodawcą szereg pytań dotyczących oceny możliwości ścigania również w Rzeczypospolitej Polskiej sprawców dopuszczających się tych okrutnych czynów w Ukrainie. Podobne pytania zadaje dziś sobie cały świat. Oby tylko udało się społeczności międzynarodowej nie za późno znaleźć rozwiązanie tego zagadnienia. Jak bowiem słusznie w przeszłości podkreślił John F. Kennedy: „Ludzkość musi położyć kres wojnie, bo inaczej wojna położy kres ludzkości”.

Na zakończenie chciałbym podziękować tym, bez których udziału niniejsza monografia nie mogłaby powstać. Przede wszystkim dziękuję mojemu Promotorowi, prof. dr. hab. Stanisławowi Hocowi. Mam

to szczęście, że na swojej drodze naukowej mogłem spotkać takiego zacnego przewodnika po meandrach prawa karnego i życia naukowo-badawczego. Panie Profesorze, dziękuję za wsparcie naukowe, wiarę w końcowy sukces, dobre słowo i zawsze pomocną dłoń! Podziękowania kieruję również do Promotorki pomocniczej, dr Moniki Filipowskiej-Tuthill.

Chciałbym także podziękować mojej drugiej połowie – Karolinie. W trudnych chwilach, zwątpieniach i braku sił zawsze znajdowałem u Niej wsparcie oraz dodatkową siłę do kontynuowania tego projektu badawczego. Przepraszam, Kochanie, za wszelkie niedogodności w okresie realizacji tego projektu. Dlatego właśnie Tobie, choć to tak niewiele, dedykuję tę monografię!

Dziękuję również Wydawnictwu Wolters Kluwer Polska, Uniwersytetowi Opolskiemu oraz wszystkim pozostałym podmiotom/osobom za wsparcie finansowe i organizacyjne niezbędne do opublikowania niniejszej monografii.

Rozdział I

MIEJSCE POPEŁNIENIA CZYNU ZABRONIONEGO W KONTEKŚCIE ZASAD ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ ZA CZYNY ZABRONIONE POPEŁNIONE ZA GRANICĄ

1. Zagadnienia wstępne związane z problematyką miejsca popełnienia czynu zabronionego

Dla przyjęcia możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności sprawcy w Polsce za czyn zabroniony popełniony za granicą pierwszorzędne znaczenie ma określenie miejsca popełnienia czynu zabronionego. Jest to bowiem ustalenie konieczne dla określenia, czy przedmiotowy czyn zabroniony został popełniony w Polsce, czy też za granicą. Z tej przyczyny to właśnie problematyka miejsca popełnienia czynu zabronionego stała się podstawowym wstępnym przedmiotem analizy prawnej w niniejszej monografii.

Na początku chciałbym wskazać, że nieprzypadkowo tytuł tego rozdziału dotyczy miejsca popełnienia „czynu zabronionego”, a nie miejsca popełnienia „przestępstwa” czy „wykroczenia”. Pojęcia te nie są bowiem tożsame, ponieważ dla przypisania sprawcy przestępstwa albo wykroczenia warunkiem koniecznym jest ustalenie nie tylko popełnienia przezeń

czynu zabronionego. Oprócz tego popełniony czyn zabroniony musi być również zawiniony, bezprawny i społecznie szkodliwy w przypadku przypisania sprawcy przestępstwa w stopniu wyższym niż znikomy, zaś w przypadku przypisania sprawcy wykroczenia – w jakimkolwiek stopniu. Powyższe rozważania można skonkludować twierdzeniem, że każde przestępstwo lub wykroczenie jest czynem zabronionym, ale nie każdy czyn zabroniony jest przestępstwem lub wykroczeniem. W związku z tym poddanie analizie prawnej wyłącznie problematyki miejsca popełnienia przestępstwa albo wykroczenia prowadziłoby w sposób nieuprawniony do pominięcia analizy odpowiedzialności w Polsce sprawców czynów zabronionych popełnionych za granicą, które nie stanowią przestępstwa albo wykroczenia ze względu na wystąpienie okoliczności wyłączającej bezprawność lub winę. Tymczasem również problematyka odpowiedzialności w Polsce takich sprawców będzie przedmiotem analizy prawnej. Ponadto za podjęciem badań nad miejscem popełnienia „czynu zabronionego”, a nie tylko „przestępstwa” lub „wykroczenia”, przemawia również sama terminologia użyta przez ustawodawcę w obecnie obowiązującym Kodeksie karnym. Przepis art. 6 § 2 k.k., poprzez użycie wyrażenia językowego: „Czyn zabroniony uważa się za popełniony w miejscu (...)”, opisuje podstawy normatywnego określenia miejsca popełnienia czynu zabronionego, a dopiero za jego pośrednictwem określa również w ten sposób miejsce popełnienia przestępstwa. Powyższemu założeniu metodologicznemu nie stoi na przeszkodzie użycie przez ustawodawcę na gruncie Kodeksu wykroczeń, a dokładniej w art. 4 § 2 k.w., wyrażenia językowego „wykroczenie uważa się za popełnione na miejscu (...)”. Powyższy wniosek wynika z faktu, że choć również pod rządami poprzednio obowiązującego Kodeksu karnego z 1969 r. ustawodawca w art. 4 § 2 używał terminologii „przestępstwo”, a nie „czyn zabroniony” dla określenia miejsca jego popełnienia, to w literaturze przedmiotu dotyczącej tego uregulowania prawnego zwracano uwagę, iż użyte przez ustawodawcę w tym przepisie słowo „przestępstwo” należy utożsamiać z miejscem popełnienia „czynu zabronionego”¹. Słusznie bowiem zwracał uwagę na ten aspekt A.R. Świątłowski, podnosząc, że przyjęcie w tym zakre-

¹ B. Kunicka-Michalska, *Zasady odpowiedzialności karnej. Komentarz do art. 1 § 1 i 2, art. 3–7 k.k.*, Warszawa 2006, s. 376–377.

się odmiennej wykładni art. 4 § 2 k.k. z 1969 r. musiałyby prowadzić do uznania braku ustawowej regulacji miejsca popełnienia czynów zabronionych niestanowiących przestępstwa z powodu braku winy². W związku z powyższym po wejściu w życie obecnie obowiązującego Kodeksu karnego z 1997 r., zmieniającego użytą uprzednio terminologię w postaci określenia „przestępstwo” na „czyn zabroniony” przy określeniu czasu i miejsca jego popełnienia, w literaturze przedmiotu podnoszono, iż nie doszło w tym zakresie w jakimkolwiek stopniu do zmiany merytorycznej³. W uzasadnieniu projektu Kodeksu karnego z 1997 r., w zakresie dotyczącym przedmiotowego uregulowania, wyraźnie również stwierdzono, że: „Nie wprowadza się w nowym kodeksie zmian co do określenia (...) miejsca popełnienia czynu zabronionego, przy czym Kodeks ten poprawia nieścisłość występującą w Kodeksie z 1969 r. i określa (...) miejsce popełnienia czynu zabronionego, a nie przestępstwa. Określenie (...) miejsca bowiem nie jest zależne od tego, czy czyn zabroniony był zawiniony czy też nie był zawiniony”⁴. W mojej ocenie powyższe zapatrywania należałoby odnieść odpowiednio również na grunt obowiązującego Kodeksu wykroczeń. Mimo zatem użycia przez ustawodawcę terminu „wykroczenie” przy opisywaniu normatywnych przesłanek określenia miejsca jego popełnienia, należałoby pod tym określeniem rozumieć również miejsce popełnienia czynu zabronionego jako wykroczenie. W literaturze prawa wykroczeń problem terminologiczny również został dostrzeżony. Zdaniem P. Daniluka: „W przepisie tym mowa jest wszak o miejscu popełnienia wykroczenia,

² A.R. Świątłowski, *Miejsce popełnienia przestępstwa a odpowiedzialność karna – zarys problematyki*, „Monitor Prawniczy” 1993/4, s. 103.

³ B. Kunicka-Michalska, *Zasady odpowiedzialności...*, s. 376–377; B. Namysłowska-Gabrysiak [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2021, s. 258; A. Wąsek [w:] O. Górniok, S. Hoc, M. Kalinowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, *Art. 1–116*, Gdańsk 2005, s. 88. Zdaniem M. Nawrockiego w tym przypadku doszło do bardzo istotnej zmiany. Choć sam autor przyznaje, że „sam sposób określenia czasu czy miejsca popełnienia czynu zabronionego (przestępstwa) nie uległ zmianie”, zob. M. Nawrocki, *Miejsce popełnienia czynu zabronionego*, Warszawa 2016, s. 45.

⁴ Uzasadnienie rządowego projektu kodeksu karnego [w:] *Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniami*, oprac. I. Fredrich-Michalska, B. Stachurska-Marcinińczak, Warszawa 1997, s. 122–123.

gdy tymczasem nie powinno ulegać wątpliwości, że chodzi tu o miejsce popełnienia czynu zabronionego jako wykroczenie⁵. Przyjęta przeze mnie analiza problematyki miejsca popełnienia czynu zabronionego, a nie tylko miejsca popełnienia wykroczenia, jest uzasadniona również względami pragmatycznymi, ponieważ wobec sprawcy dopuszczającego się popełnienia czynu zabronionego jako wykroczenia, a niepopelniającego wykroczenia, również można zastosować środki reakcji penalnej na podstawie Kodeksu wykroczeń. Zgodnie bowiem z art. 28 § 3 k.w. środek karny w postaci przepadku przedmiotów można orzec, choćby zachodziła okoliczność wyłączająca ukaranie sprawcy. Mając na względzie powyższe, można stwierdzić, że przyjęcie stanowiska o normatywnym określeniu miejsca popełnienia wykroczenia i jednocześnie braku określenia miejsca popełnienia czynu zabronionego jako wykroczenie byłoby interpretacją prowadzącą do absurdalnych konsekwencji. W sytuacji bowiem zaistnienia jedynie czynu zabronionego jako wykroczenia nie byłoby, według tego poglądu, podstaw prawnych do określenia miejsca popełnienia takiego czynu zabronionego. Taka sytuacja nie tylko miałaby znaczenie w kontekście materialnego prawa wykroczeń, ale również w zakresie procesowego prawa wykroczeń związanego z podstawami określenia właściwości miejscowej organów wymiaru sprawiedliwości. Ponadto przyjęcie powyższego poglądu musiałoby prowadzić do postawienia tezy o zaistnieniu rzeczywistej luki prawnej. Nie sposób bowiem przyjąć, mając na względzie zasadę logiki, że zamiarem ustawodawcy, posługującego się pojęciem „wykroczenie”, był brak normatywnego określenia miejsca popełnienia czynu zabronionego. Dlatego też, mając na względzie wykładnię celowościową oraz zakaz wykładni prowadzącej do powstania luk, lukę tę należałoby uzupełnić w sposób zgodny z moim powyższym stanowiskiem, że art. 4 § 2 k.w. ustanawia normatywne podstawy miejsca popełnienia nie tylko wykroczenia, ale również czynu zabronionego jako wykroczenia.

Po tym krótkim wstępie metodologicznym należy jednak zauważyć, że mimo wskazanej wyżej różnicy znaczeniowej między pojęciami „czyn

⁵ P. Daniluk [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, s. 46; P. Daniluk, *Czas i miejsce popełnienia wykroczenia* [w:] *Reforma prawa wykroczeń*, t. I, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, s. 139.

zabroniony” a „przestępstwo” i „wykroczenie”, to ostatecznie w aspekcie przestrzennym „miejsce popełnienia przestępstwa” czy też „miejsce popełnienia wykroczenia” będzie stanowić to samo miejsce co „miejsce popełnienia czynu zabronionego”. Konkluzja powyższa wynika z faktu, że różnice zachodzące między pojęciami „wykroczenie” i „przestępstwo” a pojęciem „czyn zabroniony” nie dotyczą płaszczyzny mającej wpływ na określenie miejsca ich popełnienia.

Ponadto należy również nadmienić, że określenie miejsca popełnienia czynu zabronionego ma istotne znaczenie nie tylko dla ustalenia, czy czyn zabroniony popełniony jest w Polsce, czy za granicą, a w konsekwencji możliwości pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności w Polsce za czyn zabroniony popełniony za granicą. Słusznie wskazuje A. Zoll, że miejsce popełnienia czynu zabronionego ma istotne znaczenie również dla tych czynów zabronionych, do których ustawowych znamion należy miejsce określonego w ustawie zachowania się sprawcy (tzw. okoliczności modalne), a także ma znaczenie przy ustaleniu właściwości miejscowej⁶ organów wymiaru sprawiedliwości⁷.

Mając zatem na uwadze powyższe uwagi ogólne, dalszym przedmiotem analizy prawnej zostaną poddane przepisy zarówno Kodeksu karnego, jak i Kodeksu wykroczeń określające przesłanki, na podstawie których

⁶ Zgodnie z art. 31 § 1 k.p.k. miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo. Natomiast § 2 powołanego przepisu statuuje, że jeżeli przestępstwo popełniono na polskim statku wodnym lub powietrznym, a § 1 nie może mieć zastosowania, właściwy jest sąd macierzystego portu statku. Zgodnie z art. 11 § 1 k.p.w. opisany wyżej przepis ma zastosowanie również w postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

⁷ A. Zoll [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, *Komentarz do art. 1–52*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 136. Na podobne znaczenie normatywnego określenia miejsca popełnienia czynu zabronionego wskazują również: B. Namysłowska-Gabrysiak [w:] *Kodeks karny...*, s. 259; R.A. Stefański, *Miejsce popełnienia przestępstwa. Problemy materialno-karne i procesowe* [w:] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013, s. 512; A.R. Światłowski, *Miejsce popełnienia...*, s. 103; A. Wąsek [w:] O. Górniok, S. Hoc, M. Kalinowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny...*, s. 92; K. Indeck, A. Liszewska, *Prawo karne materialne. Nauka o przestępstwie, karze i środkach penalnych*, Warszawa 2002, s. 54.

lądowe, morskie wody wewnętrzne i morze terytorialne, a wierzchołek stanowi środek ziemi (jądro ziemi)⁵⁹.

Zgodnie z podanym wyżej art. 6 u.o.g.p. terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obejmuje nie tylko obszar lądowy, obszar śródlądowych wód wewnętrznych, obszar morskich wód wewnętrznych oraz obszar morza terytorialnego, ale także wewnątrz ziemi pod wymienionymi obszarami, jak również w zakresie tego pojęcia mieści się przestrzeń powietrzna nad tymi obszarami. Zasada powyższa znajduje swoje umocowanie również w konwencji chicagowskiej. Zgodnie z art. 1 tej konwencji: „Umawiające się Państwa uznają, że każde Państwo posiada całkowitą i wyłączną suwerenność w przestrzeni powietrznej nad swoim terytorium”. W przypadku przestrzeni powietrznej istotnym zagadnieniem jest wyznaczenie górnej granicy tej przestrzeni odgraniczającej ją od przestrzeni kosmicznej. Jest to zagadnienie istotne ze względu na różny status przestrzeni powietrznej i przestrzeni kosmicznej w prawie międzynarodowym. Jak podniosłem wyżej, przestrzeń powietrzna rozciągająca się nad terytorium lądowym i morskim danego państwa, stanowiąc część jego terytorium i państwo to ma całkowitą i wyłączną suwerenność w tej przestrzeni powietrznej⁶⁰. Natomiast zgodnie z prawem międzynarodowym przestrzeń kosmiczna nie podlega władzy żadnego z państw⁶¹. Zasada ta wynika w szczególności z treści Układu o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, sporządzonego w Moskwie, Londynie i Waszyngtonie 27.01.1967 r.⁶² Zgodnie z art. II tego układu przestrzeń kosmiczna, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, nie podlega zawłaszczeniu przez państwa ani

⁵⁹ J. Warylewski, *Prawo karne...*, s. 194. Podobnie również A. Wąsek (aktualizacja M. Kulik) [w:] *Kodeks karny...*, s. 53. Zdaniem niektórych autorów podstawa odwróconego stożka rozciąga się do wyznaczonej granicy przestrzeni powietrznej i przestrzeni kosmicznej. Tak m.in.: P. Czarnecki, A. Matukin, *Terytorialny aspekt...*, s. 81.

⁶⁰ L. Antonowicz, *Podręcznik...*, s. 157; T. Srogosz [w:] J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe...*, s. 310.

⁶¹ L. Antonowicz, *Podręcznik...*, s. 157; T. Srogosz [w:] J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe...*, s. 319–320; L. Antonowicz, *Podręcznik...*, s. 161; W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe...*, s. 271.

⁶² Dz.U. z 1968 r. Nr 14, poz. 82. Stronami tego układu na 12.11.2017 r. są 104 państwa, w tym Polska.

poprzez ogłoszenie suwerenności, ani w drodze użytkowania lub okupacji, ani w jakikolwiek inny sposób. Jednocześnie w tym miejscu należy podkreślić, że ani w powyższym układzie, ani w innym źródle prawa międzynarodowego kosmicznego⁶³ nie został prawnie uregulowany przebieg granicy między przestrzenią powietrzną a przestrzenią kosmiczną⁶⁴. Przyczyną takiego stanu jest rozbieżność stanowisk w tej materii między państwami. Według poglądu jednej grupy państw zachodzi potrzeba wyraźnej delimitacji przestrzeni powietrznej i przestrzeni kosmicznej⁶⁵. Natomiast inne państwa nie dostrzegają potrzeby zdefiniowania tej granicy, uważając wprowadzenie takiego uregulowania za niepotrzebne ograniczenie w podejmowaniu działalności w przestrzeni kosmicznej oraz brak konsensusu społeczności międzynarodowej co do jej przebiegu⁶⁶. Słusznie zwraca uwagę Z. Galicki, że trudno liczyć w najbliższym czasie na konsensus w tym zakresie wśród państw, ponieważ „społeczność międzynarodowa nie odczuwa w sposób zbyt dolegliwy braku odpowiednich międzynarodowych uregulowań”⁶⁷. Brak

⁶³ Takim nazewnictwem posługuje się m.in. L. Antonowicz, *Podręcznik...*, s. 161; T. Srogosz [w:] J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe...*, s. 318.

⁶⁴ T. Srogosz [w:] J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe...*, s. 307; L. Antonowicz, *Podręcznik...*, s. 160.

⁶⁵ Do takich państw można zaliczyć m.in: Brazylię, Indonezję, Nigerię, Arabię Saudyjską, Chiny, Meksyk, państwa grupy G-77. Informacja podana za: A. Misztal, Ł. Kułaga, *Znaczenie prawa kosmicznego w polskiej polityce zagranicznej* [w:] *Kosmos w prawie i polityce, prawo i polityka w kosmosie*, red. K. Myszone-Kostrzewa, Warszawa 2017, s. 20.

⁶⁶ Do takich państw można zaliczyć m.in: Stany Zjednoczone Ameryki, Japonię, Republikę Federalną Niemiec, Kanadę, Francję, Belgię, Wielką Brytanię. Informacja podana za: A. Misztal, Ł. Kułaga, *Znaczenie prawa...*, s. 20.

⁶⁷ Z. Galicki, *Prawna delimitacja przestrzeni kosmicznej – problem nadal nierozwiązany* [w:] *Wykorzystanie przestrzeni kosmicznej. Świat, Europa, Polska*, red. Z. Galicki, T. Kamiński, K. Myszone-Kostrzewa, Warszawa 2010, s. 24. Pogląd Z. Galickiego z 2010 r. sprawdza się, ponieważ mimo wielu lat dyskusji na arenie międzynarodowej dotychczas państwa nie ustaliły wspólnego stanowiska w tym zakresie. Potwierdza to również raport podkomitetu prawnego COPUOS, funkcjonującego w ramach ONZ, z sesji z 2017 r. i 2022, w ramach którego w dalszym ciągu poszukuje się rozwiązania tego problemu prawnego satysfakcjonującego wszystkie państwa członkowskie, zob. Report of the Legal Subcommittee COPUOS (Committee on the Peaceful Uses of Outer Space) on its fifty-sixth session, held in Vienna from 27 March to 7 April 2017, A/AC.105/1122, s. 14–18, 46–47, http://www.unoosa.org/oosa/oodoc/doc/data/documents/2017/aac.105/aac.1051122_0.html (dostęp: 1.07.2022 r.); Report of the Legal Subcommittee COPUOS

dotychczasowej dolegliwości związanej z dokładnym wyznaczeniem tej granicy, w kontekście prawa karnego i prawa wykroczeń, wynika z braku lub jedynie nielicznej liczby zachowań sprowadzających się do popełnienia czynów zabronionych w tej przestrzeni. Wydaje się jednak, że to bardziej teoretyczne zagadnienie na chwilę obecną może w niedalekiej przyszłości zyskać na znaczeniu m.in. ze względu na rozwój „turystyki kosmicznej” przy wykorzystaniu lotów orbitalnych⁶⁸ oraz lotów suborbitalnych⁶⁹. Warto w tym miejscu nadmienić, że w literaturze podnosi się, iż turystyka kosmiczna do 2030 roku osiągnie 5 mln pasażerów, a do roku 2050 międzynarodowe loty suborbitalne typu *point to point*⁷⁰ (P2P) będą powszechne⁷¹. Jednocześnie rozwój turystyki kosmicznej może doprowadzić nie tylko do pozytywnych skutków ekonomiczno-społecznych, ale również może spowodować zwiększenie się liczby zachowań wypełniających znamiona czynu zabronionego jako przestępstwa lub wykroczenia. Wówczas podstawowym zagadnieniem będzie ustalenie, czy określony czyn został popełniony jeszcze w przestrzeni powietrznej, czy też już w przestrzeni kosmicznej. Zatem brak istnienia prawnie wiążącej granicy między tymi przestrzeniami w spo-

(Committee on the Peaceful Uses of Outer Space) on its fifty-ninth session, held in Vienna from 7 to 18 February 2022, A/AC.105/1258, https://www.unoosa.org/oosa/documents-and-resolutions/search.jsp?view=documents&f=oosaDocument.subjects.subject_s%3AUN\Space (dostęp: 1.07.2022 r.).

⁶⁸ Prowadzonych jako krótkotrwałe loty paraboliczne lub w celu długoterminowego pobytu osób na stacjach kosmicznych. Zob. K. Garapich, M. Piotrowski, *Loty suborbitalne – aspekty prawne* [w:] *Kosmos w prawie i polityce, prawo i polityka w kosmosie*, red. K. Myszona-Kostrzewa, Warszawa 2017, s. 155.

⁶⁹ Pojęcie „loty suborbitalne” dotyczy pojazdów wypuszczanych w celach odbycia misji naukowych lub transportu ludzi, które mają zdolność osiągnięcia przestrzeni kosmicznej, ale ze względu na zbyt niską prędkość nie są w stanie dokonać pełnego obrotu orbitalnego. Powyższa definicja podana za K. Garapichem i M. Piotrowskim, *Loty suborbitalne...*, s. 155. Jednocześnie autorzy ci podkreślają, że loty suborbitalne najczęściej odbywają się w przestrzeni na wysokości między 80 a 110 km nad powierzchnią Ziemi. Zob. *ibidem*, s. 159.

⁷⁰ Specjalna kategoria lotów suborbitalnych, w przypadku której miejsce startu (*point one*) i miejsce przeznaczenia (*point two*) zlokalizowane są na terytorium jurysdykcji przynajmniej dwóch państw. Definicja za K. Garapichem, M. Piotrowskim, *Loty suborbitalne...*, s. 158. Jak podają autorzy, przykładowo lot tego typu z Sydney do Londynu ma trwać ok. 4 godzin, a obecnie podróż taka statkiem powietrznym trwa 22–23 godziny.

⁷¹ Szerzej K. Garapich, M. Piotrowski, *Loty suborbitalne...*, s. 157–158 wraz z podaną tam literaturą.

sób znaczący utrudnia dokonanie powyższych ustaleń. Brak ten doprowadził do tego, że w doktrynie prawa międzynarodowego zostały zaprezentowane różne propozycje rozwiązania tego problemu. Za Z. Galickim należy wskazać, że w doktrynie powstało co najmniej kilkadziesiąt koncepcji dokonania tego rozgraniczenia⁷². Można je jednak zasadniczo podzielić na dwie grupy ze względu na dwa podejścia do rozwiązania tego problemu. Pierwsze z nich prowadzi do wyznaczenia wysokości nad powierzchnią Ziemi, na jakiej granica ta powinna przebiegać, przy pomocy różnych mierników o charakterze przestrzennym. Wśród nich można wyróżnić w szczególności: 1) najniższe punkty orbit sztucznych satelitów Ziemi⁷³; 2) gęstość atmosfery pozwalająca na loty klasycznych statków powietrznych; 3) końcowa wysokość stratosfery, jonosfery albo egzosfery⁷⁴. Warto nadmienić, że w kontekście wytyczenia zakresu przestrzennego terytorium RP, ze względu na położenie geograficzne naszego kraju, bez znaczenia pozostaje status prawny orbity geostacjonarnej, która jest orbitą kołową umieszczona w płaszczyźnie równika na wysokości 35 787 km nad powierzchnią Ziemi⁷⁵. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że obecnie dominują dwa z wyżej wymienionych poglądów, sprowadzające się do przyjęcia, że przestrzeń kosmiczna rozpoczyna się na wysokości odpowiadającej najniższemu perygeum sztucznego satelity Ziemi utrzymującego się na orbicie okołoziemskiej⁷⁶ lub na wysokości tzw. linii Kármána (granica na

⁷² Z. Galicki, *Prawna delimitacja...*, s. 18.

⁷³ Zdaniem części doktryny prawa międzynarodowego publicznego granica ta przebiega na wysokości ok. 90 km nad powierzchnią Ziemi. Tak m.in. W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe...*, s. 267. Natomiast zdaniem W. Czaplińskiego oraz A. Wyrozumskiej najniższa orbita okołoziemiska, na jakiej mogą znajdować się sztuczne satelity Ziemi, rozciąga się na wysokości 120 km nad powierzchnią naszej planety, zob. W. Czapliński, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2014, s. 193. Zdaniem K. Myszony-Kostrzewy wysokość ta wynosi ok. 100–110 km nad poziomem morza, zob. K. Myszona-Kostrzewa [w:] *Prawo lotnicze...*, s. 41–42. Jednocześnie zdaniem K. Garapicha i M. Piotrowskiego wysokość ta wynosi 95–110 km nad powierzchnią Ziemi, zob. K. Garapich, M. Piotrowski, *Loty suborbitalne...*, s. 161.

⁷⁴ T. Srogosz [w:] J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe...*, s. 308. Zob. również W. Czapliński, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe...*, s. 191–194.

⁷⁵ Szerzej na temat orbity geostacjonarnej m.in.: W. Czapliński, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe...*, s. 193–194.

⁷⁶ K. Myszona-Kostrzewa [w:] *Prawo lotnicze...*, s. 41–42.

wysokości 100–110 km nad powierzchnią Ziemi)⁷⁷. W literaturze prawa międzynarodowego podkreśla się, że wszystkie z wyżej wymienionych propozycji wysokości tej granicy przebiegają w przedziale od 80 km do 100 km⁷⁸ lub 110 km⁷⁹, lub 120 km⁸⁰ nad powierzchnią Ziemi. Oprócz przestrzennego sposobu rozgraniczenia analizowanych przestrzeni istnieje również podejście funkcjonalne rozwiązania tego problemu. Polega ono na poddaniu przestrzeni powietrznej reżimowi lotów statków powietrznych, a przestrzeni kosmicznej – reżimowi lotów obiektów kosmicznych, w tym promów kosmicznych (wahadłowców)⁸¹. W kontekście analizy odpowiedzialności za czyny zabronione popełnione za granicą koncepcja funkcjonalna jest nieprzydatna, ponieważ na jej podstawie nie można wytyczyć granicy między obiema przestrzeniami. Przyjęcie tej koncepcji prowadziłyby do uznania, że czyn zabroniony popełniony na statku kosmicznym znajdującym się jeszcze w przestrzeni powietrznej, podlegającej suwerenności danego państwa, należałoby traktować jako popełniony w przestrzeni kosmicznej, ze względu na stosowanie do takich obiektów prawa kosmicznego. Dlatego też, mając na względzie problematykę niniejszej pracy, trzeba wskazać, że rozgraniczenie przestrzeni kosmicznej od przestrzeni powietrznej powinno przebiegać na podstawie opisanych wyżej mierników o charakterze przestrzennym. W związku z przedstawionymi wyżej poglądami przedstawicieli prawa międzynarodowego należy podkreślić, że w literaturze prawa karnego i prawa wykroczeń również te poglądy znajdują swoje odzwierciedlenie w kontekście ustalenia zakresu przestrzennego zastosowania zasady terytorialności. Większość przedstawicieli doktryny prawa karnego i wykroczeń przyjmuje, że przestrzeń powietrzna, należąca jeszcze do terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, kończy się na

⁷⁷ K. Garapich, M. Piotrowski, *Loty suborbitalne...*, s. 159.

⁷⁸ L. Antonowicz, *Podręcznik...*, s. 160; T. Srogosz [w:] J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe...*, s. 308; J. Symonides [w:] R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2005, s. 251.

⁷⁹ K. Garapich, M. Piotrowski, *Loty suborbitalne...*, s. 159.

⁸⁰ Takie stanowisko prezentują W. Czapliński oraz A. Wyzomska ze względu na przyjęcie poglądu przez tych autorów, że najniższa orbita okołoziemska, na jakiej mogą znajdować się sztuczne satelity Ziemi, rozciąga się na wysokości 120 km nad powierzchnią Ziemi. Zob. W. Czapliński, A. Wyzomska, *Prawo międzynarodowe...*, s. 193.

⁸¹ T. Srogosz [w:] J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe...*, s. 308.

wysokości najniższych punktów orbit sztucznych satelitów Ziemi, tj. na wysokości ok. 90 km⁸². Część przedstawicieli doktryny również granicę między przestrzenią powietrzną a kosmiczną wyznacza na wysokości ok. 90 km, ale nie odnoszą tego do wysokości najniższych punktów orbit sztucznych satelitów Ziemi lub innego miernika⁸³ albo traktują tę wysokość jako granicę lotów kosmicznych⁸⁴. Ponadto w doktrynie można spotkać pogląd przyjmujący, że granica ta przebiega w przedziale 80–100 km⁸⁵ lub w przedziale 80–120 km nad powierzchnią Ziemi⁸⁶. Ta mozaika poglądów przedstawicieli doktryny, zarówno prawa międzynarodowego, jak i prawa karnego i wykroczeń, prowadzić będzie do trudności interpretacyjnych w przypadku popełnienia czynu zabronionego w przestrzeni, której przynależność do przestrzeni powietrznej albo przestrzeni kosmicznej jest sporna. Z teoretycznego punktu widzenia rozstrzygnięcie takiego zagadnienia prawnego przez organy wymiaru sprawiedliwości może przebiegać na dwa sposoby. Pierwszy z nich opierałby się na wyborze jednej ze wspomnianych wyżej koncepcji w celu rozgraniczenia obu przestrzeni, a następnie na tej podstawie dokonaniu oceny takiego czynu zabronionego w kontekście ustalenia, czy został on popełniony w przestrzeni powietrznej, stanowiącej terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, czy też w przestrzeni kosmicznej, niepodlegającej zwierzchnictwu żadnego państwa. Jednak taki sposób rozwiązania tego problemu, choć pożądany, wydaje się niemożliwy do

⁸² L. Gardocki, *Prawo karne...*, s. 42; A. Zoll [w:] *Kodeks karny. Część ogólna...*, t. I, s. 129; J. Warylewski, *Prawo karne...*, s. 194; P. Kozłowska-Kalisz [w:] *Kodeks karny...*, s. 38; P. Kozłowska-Kalisz [w:] *Kodeks wykroczeń...*, s. 27; J. Lachowski [w:] *Kodeks karny...*, s. 67; R.A. Stefański, *Prawo karne...*, s. 70; A. Wąsek (aktualizacja M. Kulik) [w:] *Kodeks karny...*, s. 53; A. Wąsek [w:] O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny...*, s. 84; B. Kunicka-Michalska [w:] *Kodeks karny...*, s. 119; B. Namysłowska-Gabrysiak [w:] *Kodeks karny...*, s. 251; E. Pohl, *Prawo karne...*, s. 97.

⁸³ A. Grześkowiak [w:] *Kodeks karny...*, s. 91. Podobnie O. Sitarz, która wskazuje, że wysokość ok. 90 km to tzw. wysokość kosmiczna, zob. O. Sitarz [w:] *Prawo karne...*, s. 240.

⁸⁴ A. Marek, V. Konarska-Wrzošek, *Prawo karne...*, s. 80; T. Bojarski, *Zasady obowiązywania...*, s. 536. Jednakże T. Bojarski w innej publikacji podnosi jedynie, że terytorium RP w przestrzeni powietrznej sięga do „wysokości wyznaczonej lotami kosmicznymi” bez dookreślenia granicy tej wysokości, zob. T. Bojarski, *Polskie prawo...*, s. 39.

⁸⁵ P. Czarnecki, A. Matukin, *Terytorialny aspekt...*, s. 84.

⁸⁶ K. Indeck, A. Liszewska, *Prawo karne...*, s. 56.

Książka przedstawia wiele aspektów praktycznych dotyczących odpowiedzialności karnej w Polsce za przestępstwa i wykroczenia za granicą. Znaczenie odpowiedzialności karnej za czyny popełnione za granicą znacznie wzrosło w ostatnim czasie. Przyczyną tego są w szczególności przeobrażenia, które nastąpiły po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej i związane są m.in. ze swobodą przepływu osób.

W publikacji czytelnik znajdzie odpowiedź m.in. na pytanie, czy polskie przepisy prawa karnego mogą mieć zastosowanie wobec sprawcy mającego obywatelstwo argentyńskie i włoskie, popełniającego przestępstwo na szkodę obywatela Brazylii na pokładzie samolotu linii australijskich przelatującego w chwili popełnienia przestępstwa nad terytorium Japonii.

Tematyka książki jest bardzo istotna również w kontekście rozpoczęcia działań wojennych w Ukrainie przez Federację Rosyjską. Sytuacja ta rodzi bowiem wiele pytań dotyczących oceny możliwości ścigania także w Polsce sprawców dopuszczających się okrutnych czynów w Ukrainie.

Publikacja będzie bardzo pomocna w pracy prokuratorów, sędziów, adwokatów i radców prawnych zajmujących się prowadzeniem spraw z zakresu odpowiedzialności karnej za czyny zabronione popełnione za granicą. Zainteresuje też pracowników naukowych.

Bartłomiej Filek – doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego w Instytucie Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego. Adwokat z ponad 9-letnim stażem zawodowym prowadzący kancelarię adwokacką w Opolu; specjalizuje się w szczególności w sprawach karnych, w tym dotyczących odpowiedzialności karnej za przestępstwa popełnione za granicą; laureat nagrody Rektora Uniwersytetu Opolskiego, laureat nagrody specjalnej Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej za najlepsze predyspozycje obrończe w kraju podczas XI finału Konkursu Krasomówczego dla studentów prawa oraz laureat Konkursu Krasomówczego dla aplikantów adwokackich w Izbie Adwokackiej w Opolu; przewodniczący Uczelnianej Komisji Dyscyplinarnej dla pracowników naukowych na Uniwersytecie Opolskim; autor wielu publikacji w czasopiśmie naukowych oraz w monografiach.

9788382865004 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8286-500-4

9 788382 865004

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

CENA 149 Zł (W TYM 5% VAT)